

Hol állítsuk fel a harmadik egyetemet?

dr. Pávai Vajna Gábertől.

I.

Billrothnak „Aphorismen zum Lehren und Lernen der medicinischen Wissenschaften“ című röpirata, mely az orvosi szakkörökben s különösen nálunk a politikai világban országszerte élénk megbeszélés tárgyát képezte, a „Nemzetben“ (október 29. sz.) egy érdekes cikknek vetette meg alapját, mely könnyű s világos előadással alaposan fejtegeti a harmadik egyetem szükségességét.

A tárgy fontossága mélyen megragadta lelkemet, s csak is halmozott teendőim akadályoztak meg abban, hogy még eddig nem szellőztettem „*Az orvosképzés kérdéséhez*“ című feltűnést keltett vezércikket, melynek írójában nemesen lobog a legszentebb vágy, hogy hazánkban mielőbb egy új egyetemet állítsunk, mely hivatva van a tudománynak új központot teremteni, tudományos életünknek s közművelődésünknek pedig hatalmas lendületet adni.

A harmadik egyetem felállításának eszméje már több mint 10 év óta vár a megvalósításra. Tíz év óta hangzik föl a kiáltás, hogy halogatásra nincs időnk s hogy tennünk kell, de hiába! ennek fogamatja éppen nincs. Igaz, hogy az egyetemi kérdés ügye mondhatni évenként szőnyegre kerül, de mindannyiszor eltűnik a nélkül, hogy komoly akarattal, s egyesült erővel szövetkeznénk a nemzeti kulturának egy új otthont alapítani.

Az intézkedésnek pedig *gyorsnak* kell lenni, ha csak azt nem akarjuk, hogy a nemzet vallja kárát s hogy a magyar ifjúságnak a külföldi egyetemekre való özönlése még nagyobb arányokat ne öltjön.

Ha a képviselőház a harmadik egyetem felállítását törvényhozás útján biztosítja: úgy *Horatius* büszke szavaival emelt fővel mondhatja el magáról, hogy „*Exegi monumentum aere perennius.*“ Nem szorul bizonyítgatásra, hogy hazánk éppen sajátos földrajzi fekvésénél arra fogva van utalva, hogy *nemzeti létének, s önállóságának fennmaradása és megtartása szempontjából, a hatalom, vagyonosodás, és főleg a közművelődés terén versenyre keljen a szomszédos népekkel.* E verseny, hogy úgy mondjam „*létért való küzdelem*“ annál nehezebb, minthogy a művelt és gazdag külföld már régebben és mindenben megelőzött bennünket. Nekiünk tehát nemcsak haladnunk kell, de egyuttal arra törekedniünk, hogy őket legalább utólérjük. E nemzeti nagy versenyre egyedül a művelődés teremti meg a képes egyéneket. Mennél általánosabb s tartósabb ugyanis valamely nemzetnek műveltsége és mennél fejlettebbek az egyes tudományszakok: annál biztosabb alapon nyugszik annak létjoga és életképessége. *A nemzetek nagyságát, életrealóságát, tudományuk fejlettségéből és művészetök színvonalából* ítéelhetjük meg legjobban. Ezt tudva, Magyarországra nézve a tudományok művelése és továbbfejlesztése, nemkülömben a magasabb fokú műveltség terjesztése és maradandóvá tétele nemcsak rendkívül fontos, de éppen a mai politikai viszonyok közepette, *a nemzeti önállóság fennmaradása szempontjából életkérdés.*

Nemzetünknek erkölcsi hitelét, *politikai súlyát* és jó hírnevét, az általános műveltség és tudományosság állapítja meg első sorban, mert az a nemzet belértékének fokmérője. Ennek nevében indulnak meg korunkban a

legjelentékenyebb mozgalmak. *A műveltség és tudomány hatalom!* Ezt tűzték zászlójukra az angolok. E jelszó alatt kell nekünk is küzdenünk, ha győzni akarunk. Lángra kell azért lobbantani a tetterőt s felébreszteni a nemzeti szunnyadozó önérzetet és hazafiságot.

Magyarország Európa közepébe mintegy beékelve, oly nemzetektől van környezve, kik számra nézve jóval meghaladják hazánknak nyelvre és nemzetiségre oly különböző lakosait. Ilyen viszonyok között aztán a *nemzeti műveltség* magas foka a leghatalmasabb tényező, melylyel míg egy részt biztosítjuk a *nemzeti önállóságot*, addig más irányban megszerezhetjük a szomszédos népek rokonszenvét. Mi alkalmasabb a tudomány és műveltség terjesztésére és továbbfejlesztésére mint az egyetem, melynek körében összpontosulnak az egyes tudományszakok legjelesebb művelői és fejlesztői, mely a közművelődés szempontjából mindazon eszközöknek és tényezőknél birtokában van, melyek a tudományok továbbfejlesztésére leginkább alkalmasak és feltétlenül szükségesek? Magyarországnak tehát *ez idő szerint*, egy harmadik egyetemre okvetetlenül szüksége van, *hiszen nekünk nincsenek rokonnyelvű testvéreink*, a honnan a tudományt készen vehetnők át, *idegen tudományos erőket és egyetemeket pedig már csak nemzeti szempontból sem szabad dédelgetni*, azért a tudományosságot és műveltséget magunknak kell *ittthon* megteremtünk, ápolnunk és tovább fejleszteniünk. A tudomány sem mindig *kosmopolitikus* jellegű, annak is megvan a maga *nemzeti iránya*, sőt meg is kell lennie a mi különleges viszonyaink közepette.

De lássuk immár, mily körülmények sürgetik a harmadik egyetemnek mennél előbb való felállítását? Magyarországnak az új egyetem felállítását sürgősen megkövetelik

a) a királyi jogakademiák s a hasonló jellegű főiskolák tarthatatlansága; b) a budapesti egyetem túltömöttsége, melyen keveset segítenek a parallel tanszékek. Hogy ezen túltömöttség, különösen a demonstratív szakoknál a sikeres tanításnak és előhaladásnak mily kárára van, azt bizonyítgatni nagyon is felesleges; c) hogy legyen a meglevő két egyetemen kívül Magyarországon még tér, hol a már kiképzett szakférjak állást nyerve, tudományukat tovább művelhessék és fejleszthessék. Hány jeles, ambitiosus fiatal tudós züllik el így, nem találva e hazában tudományos műveltségének megfelelő állást és teret? — d) de különösen elodázhatatlanul szükséges az új egyetem felállítása első sorban úgy *nemzetiségi*, mint *nemzetgazdasági* szempontból is.

Mint *Billroth* röpiratából kitűnik, Magyarországból évenként 8—900 orvostanuló — nem is számítva a más karok hallgatóit — özönlik a bécsi egyetemre. Most ha feltesszük, hogy ezek mindenike fejenként egy iskolai éven át átlagosan számítva csak 500 forintot költ is, már közel fél millióra rug azon összeg, mely Magyarországból idegen érdekeket támogatni kívándorol, de ez még hagyján! Sokkal komolyabb oldala a dolognak azon szomorú tény, hogy e tanulók legnagyobb része hazáján kívül, az egyetemi évek alatt oly szellemet és műveltséget szív magába, melynél fogva ő és vele különösen az orvosi rend igen nagy része elidegenedik hazájától.

Az orvosok nagyrésze ugyanis a nemzeti szellem és kultúra legnagyobb kárára Bécsben tanulva, már korán megszokja, hogy *ignorálja* Magyarországnak kulturintézményeit, melyeket vagy egyáltalában nem ismer, vagy ha igen, de nagyon felületesen. Minden iránt közömbös s azonkívül az utálatig pöffeszkedő, *kicsinyli és becsmérli a mi magyar*, s minden legkisebb csekélységért Bécsbe fut.

Saját orvosi tapasztalataimra támaszkodva, nem csekély szomorú adatot tudnék felhozni, hogy hányszor volt meddő dolog a csalatkozhatatlan kútforráshoz való futkozás. Ismerem a külföld nevezetesebb egyetemeit s elfogultság nélkül merem állítani, hogy a budapesti egyetem orvosikarán a tanítási rendszer *jó és eredményes*, felszerelése pedig megfelel a tudomány követelményeinek s e tekintetben is *méltán kiállja a versenyt* Európának akármelyik egyetemével. Csak egy hibában leledzik, hogy már itt is sok az orvostanhallgató, épúgy, mint a külföldi egyetemeken.

Égető szükség tehát, hogy e bajon mentül előbb segítsen az államhatalom s hazafias kötelessége a magas kormánynak arra törekedni — amint örömmel észlelhetem is, hogy arra törekszik — hogy a külföldre, de különösen Bécsbe tóduló s onnan idegen szellemmel és műveltséggel hazájokba visszatérő egyéneket, egy új egyetem alapítása által visszahódítsa *a magyar nemzeti műveltségnek és tudományosságának*. Kétséget nem szenved, hogy mennél több egyeteme lesz az országnak, a tudomány előbbre vitele és fejlesztése érdekében annál nagyobb versenyre kelnek a tudósok.

De nem szabad figyelmen kívül hagynunk azon körülményt sem, hogy csakis így nyerhetnek megfelelő hatáskört a jelesebb epigonok, kik idővel kimagasló szakférfiai lesznek az országnak. Magyarországnak ez idő szerint, fájdalom! csak két egyeteme van, pedig ha azt akarjuk, hogy a területiünkön lakó kisebb idegen nemzetiségek *nyelven és szellemben* egyaránt beolvadjanak az *államalkotó nemzettestbe*, szóval, hogy valóban magyarokká váljanak, s ezenkívül, hogy nemzeti szellemtől áthatott, pezsgő tudományos élet is legyen; akkor a *közoktatásügyi politika halaszthatatlan teendői* közzé tartozik, egy új egyetemnek mentül előbb való felállításáról gondoskodni.

Billrothnak hálával adózhatik a magyar ifjuság, de maga a nemzet is, hogy fölrázta közömbösségéből. Így talán sietni fog s rég óhajtott ideálját hamarabb fogja megvalósítani. Legkevésbé sem kételkedünk abban, hogy kormányunk az új kedvező alkalmat nem fogja elmulasztani s hogy megértve a komoly intő szózatot, felállítja a *harmadik* egyetemet s nem várja be, *míg a bécsi egyetem kizárja* kebeléből Magyarország oda özönlő fiait. Mindenkinek be kell látni, hogy *Billrothnak* a dolog lényegére nézve tökéletesen igaza van, mert az orvos-természettudományok spekulatív bölcsekedésen alapuló tanításának korszaka szerencsésen lejárván, tény, hogy az orvosi és természettudományokat mai napság már nem lehet csak úgy „*ex cathedra*“ tanítani és tovább fejleszteni, mert e tudományszakoknál elengedhetetlenül szükséges, hogy a hallgatók a tudományos vizsgálódás, betegészlelés és orvoslás minden módszerében *nemcsak elméletileg*, hanem *gyakorlatilag* is úgy legyenek kiképezve, hogy a tudomány és a mindennapi élet sokoldalú követelményeinek minden tekintetben megfelelhessenek.

E célra gazdagon felszerelt vegytani, ásványtani, élettani, kórtani, közegészségtani, orvostörvényszéki, elmekórtani stb. stb. intézetek és dolgozóhelyiségek — laboratorium — továbbá gazdag könyvtárak és mindenféle gyűjtemények s végre a gyakorlati orvostudomány elsajátítása szempontjából, nagyszámu beteg és tetemanyaggal bíró kórházak a legjelentősebb faktorok. Nem tagadom, hogy a bécsi egyetemen minden művelődési tényező s eszköz meg van, de 2289 orvosnövendéket — nem is említve a világ minden részéből odasereglő orvos-doktorokat, kik az „*ismétlő cursusokat*“ hallgatják — *még sem fogadhat be intézeteibe*. Így aztán ne csudálkozzunk azon, hogy az orvostan-hallgatók a demonstratív tudományokban *eredményesen alig képez-*

hetik ki magukat, legfeljebb a sors egyes kegyeltjei, a kik t. i. a „*nervus rerum gerendarum*“-ban bővelkedve, a jól megfizetett tanári cursusokon pótolhatják, az istenített tan-szabadság által szított hanyagság következményeit s a túltömöttség kiszámíthatatlan hátrányait.

Igy aztán természetesen az orvosok legnagyobb része csak felületes kiképzést — *ex omnibus aliquid, ex toto nihil* — nyerhet, s a szigorlatokon is csakugy isten kegyelméből vagy szerencsés véletlenből uszik át, hogy az orvosi oklevél megnyerése után, mint működő orvos azonnal a nagy közönség nyakára üljön. — Csak látni kell aztán a henczegéstől duzzadozó, s a *bécsi orvosi oklevéllel uton utfélen kérkedő*, szájalomra méltó szellemi nagyságot, ki arra törekszik, hogy megingassa a hitet és bizalmat azok iránt, kik Magyarországbán tanultak s nyerték oklevelüket. — Tisztelet az egyes kivételeknek, de állításomat a tapasztalat napról-napra jobban igazolja. Ilyen hiányosan képzett orvosokra van aztán bizva északnyugati Magyarország egészségügye, a kikről *Juvenal*-lal együtt bátran elmondhatjuk, hogy „*difficile est satiram non scribere*.“ Részemről az emberiség egészségének jól felfogott érdeke szempontjából okvetlenül szükségesnek tartanám *rendeletileg* szabályozni, hogy *minden pályavégzett orvos tartozik orvosi működésének megkezdése előtt, valamely nyilvános közkórházban legalább két évet tölteni*.

Egy világvárosban levő túlnépes egyetem, bármilyen kitiűő orvostanárokkal birjon is, nem alkalmas az orvosok alapos kiképzésére, ezt maga *Billroth* is elismeri akkor, midőn a hallgatók számának egész 125-ig való csökkenését indítványozza. — Elismert és bebizonyított tény, hogy egy kisebb, de művelt városban az egyetemi tanítás sokkal eredményesebb, mint egy világvárosban, hol a zajos élet az ifjuságot nagyon is elvonja a komoly tanulmányoktól.

Az egyetemi kérdésben is bátran elmondhatjuk, hogy „*nemo propheta in patria sua.*“ Hisz 1884-ben közzétett röpiratomban én is kifejtettem s megokoltam a harmadik egyetem felállításának szükségességét, *tárgyalva azt különösen orvos-természettudományi szempontból.*

A képviselőház ugyancsak ez időtájban a kor kívánalmának magas színvonalára emelkedve, kimondotta, hogy „*az ország általános érdekei tekintetéből is szükséges egy harmadik egyetem létesítése, mely jog és államtudományi, bölcsészeti, természettudományi és orvostani karokból szervezendő,*“ de a közoktatásügyi albizottság jelentős nyilatkozata époly kevésbé talált visszhangra, mint a mily eredménytelenül hangzottak el a sajtó által is rokonszenvesen fogadott röpiratomban kifejtett eszmék. — De ezen annál kevésbé ütközhetünk meg, mennél inkább tudjuk, hogy magának Magyarország kulturájának emelését annyira szíven hordó *Trefort* miniszternek, a harmadik egyetem felállítására vonatkozó indítványa felett is egyszerűen napi rendre tért a képviselőház, s pedig minden figyelemre méltó vita nélkül *csupán pénzkérdés miatt.* Így aztán *Trefort* miniszter, a nemzeti művelődést emelni törekvő üdvös eszméjével a képviselőházban, de a sajtóban is isolálva maradt.

Most a közoktatásügyi tárca tárgyalásánál van helyén, hogy a képviselőházzal a hazai sajtó is komolyan és tüzetesen foglalkozzék e jelentős kulturális kérdéssel. Ha *Trefort* miniszter a lipótvárosi basilika felépítésének gyorsítására — a nemzet áldozatkészségére appellálva — sorsjegyek útján milliókat tudott teremteni, vajjon nem tehetne-e ilyenmü intézkedést a harmadik egyetem megalapítására is? Erősen meg vagyok győződve, hogy Magyarország *minden hü fia* venne megtakarított filléreiből egy-egy sorsjegyet, már csak azért is, hogy saját hazája és *az állam-*

alkotó magyar faj önállóságának megszilárdítását a tudomány egy új csarnokának felállítása által előmozdítsa. Szívesen elismerem, hogy kívánatos a monumentális épületek emelése s a műemlékek fenntartása az ország művészeti érzékének fejlesztése szempontjából, de ezt egyelőre a harmadik egyetem felállításával szemben luxusnak tartom.

A harmadik tudomány-egyetem felállítását a kormánynak csak komolyan kell akarnia és meg lesz, de nem szabad engedni, hogy e kérdésből is mint sok másból *pártkérdést* csináljanak, vagy hogy az egyetem felállításának ügye *árveréssé* fajuljon az ország és tudomány érdekeinek rovására. — Az se aggaszszon senkit, hogy nem lesz elég hallgató, csak *rendelje el a minister, hogy Magyarországon csak az nyerhet nyilvános, hivatalos orvosi állást, a ki legalább is 2—3 évet töltött hazai egyetemen s oklevelét a magyarországi egyetemeken nyerte, vagy hogy orvosként csak az működhetik Magyarországon, ki Bécsben vagy a külföldi egyetemeken szerzett oklevelét nostrifikáltatja.* Ezt különösen szükségesnek tartom, mert a mi viszonyaink egészen mások, mint a külföldéi. Ezzel korántsem akarom azt mondani, hogy jövőre senki se mozduljon ki hazájából, sőt igen is részemről mindenkinek ajánlom, hogy tanulmányainak befejezte után *már mint kész ember* látogassa meg a külföld hiresebb egyetemeit már csak azért is, hogy komoly megfigyelés, összehasonlítás és érett megfontolás után bő tapasztalatot szerevezve, még inkább meg tudja becsülni hazánk fővárosának kitünő egyetemét.

Legyen szabad ugyanis szerénytelenség nélkül megjegyezni, hogy orvosi tanulmányaimat magam is Budapesten végeztem s aztán az egyetem kebelében a *Korányi Frigyes* tanár vezetése alatt álló belgyógyászati klinikában 7 évig működtem, mint klinikai első tanársegéd.

E hosszú idő alatt bő alkalman volt ugy elméletileg, mint gyakorlatilag megismerkedni mindazon módszerekkel és szükséges kellékekkel, melyek az orvosi és természet-tudományok tanítására, azok alapos művelésére és tovább fejlesztésére a hallgatóknak elengedhetetlenül szükségesek. Tanársegédi éveim kitöltése után megnéztem a külföld legtöbb egyetemét, így tehát szerénytelenség nélkül ismétlem, teljes tudatában vagyok annak, hogy orvosi tekintetben mi szükséges, hogy a harmadik egyetem ne csak felállítassék, hanem hogy az virágozzék is, s hogy továbbá általa azon másik, nem kevésbé fontos cél is elérjünk, hogy Magyarország ifjainak egy nagy része ne vándoroljon Bécsbe vagy máshová.

Mindenféle életviszony s a társadalmi állapotok gazdag változatossága kívánatosak arra nézve, hogy az új egyetem orvosi kara számára elegendő tanítási anyagot szolgáltatasson. Sokoldalú gyári és ipari foglalkozás, élénk kereskedés, folyóvíz, mezőgazdaság, erdő, hegység, síkság, társadalmi és általános műveltség stb. azon nélkülözhetetlen kellékek és feltételek, melyek a beteg anyag bő és változatos fogalmára okvetetlenül szükségesek.

Ki merem tehát nyíltan és lelkiismeretesen mondani, hogy *ha az ujonnan felállítandó egyetem orvosi kara, a tanításra szükséges bő klinikai és tetem anyaggal nem fog birni, akkor megbukik*, vagyis jobban mondva: nem fog boldogulni, bárhol legyen is az egyetem székhelye; a tantermek csak úgy konganak majd az ürességtől s a tulajdonképeni cél után, hogy a budapesti egyetem túltömöttségén — melyet a demonstratív szakoknál, daczára a felállított parallel-tanszékeknek, elvitatni nem lehet — segítve legyen, épen nem fogjuk elérni.

Ebben rejlik aztán annak kulcsa, hogy miért tódul a magyar ifjuságnak nagyon is számba vehető kontingense

különösen a természet- és orvostudományok hallgatása végett Budapestre vagy Bécsbe. *Kolozsvár* leginkább Erdélyország ifjait összpontosítja termeiben, de *Kolozsvárott* is érezhető a betegek csekély száma s a holttestek és más intézetek hiánya, szóval *az ifju egyetem még fejlesztésre vár*. A tanulás és előhaladás tehát e miatt megközelítőleg sem lehet oly eredményes, mint a gazdagabb anyaggal rendelkező egyetemeken. Az orvosi tudomány tanulásánál pedig *különösen az anyag mennyisége és változatossága a fődolog*, mennél többet lát ugyanis a tanuló, annál inkább szélesedik látó köre s annál többet sajátít el azon gyakorlati ismeretekből, melyek az emberiség szenvedéseinek enyhítésére szükségesek.

Ezek előrebocsátása után már most csak a kérdés, hogy van-e Magyarországon — Budapestet kivéve — olyan második központ, mely *ez idő szerint különösen orvostanulmányi tekintetben* a fentebb elsorolt követelményeket magában egyesíthetné?

II.

A harmadik egyetem székhelyéért tudvalevőleg két nagyobb komolyan számbavehető város versenyez u. m. *Pozsony* és *Szeged* s talán *Kassa*. — A helyre nézve szétágaznak a nézetek s két majd három szemközt álló táborra osztanak bennünket. Lássuk már most a harmadik egyetemért vetélkedő három várost, különösen pedig vegyük szemügyre azon fontos körülményt, vajjon a szükséges természeti előnyök, földrajzi fekvés, *művelődési és pénzügyi viszonyok szempontjából*, melyiknek van elsőbbsége a tudomány és a nemzeti művelődés tekintetében s hogy továbbá a három város melyikében vannak meg a *tudományos felvirágzás alapfeltételei?*

Az Alföld derék Metropolisisa *főleg a magyar faji uralom megizmosodásának szempontjából* óhajtja az egyetemet. Részünkről nagyon is kívánatosnak tartjuk, hogy *Szeged* idővel szintén egyetemi várossá váljék, mert az országnak, illetőleg a magas kormányznak erkölcsi kötelessége, hogy a tulajdonképeni specifikus magyar faj — mely fájdalom, a magasabb műveltség dolgában ott nagyon is el van hanyagolva — szintén részesüljön az állam részéről a kultúra és felsőbb szellemi kiképzés áldásában. De ha a Phönixként hamvaiból föléledt derék alföldi város, *most rohamosan* kívánja, hogy falai között a főiskolának egy új csarnoka nyílják meg, akkor kénytelenek vagyunk kimondani, hogy Szeged mostani körülményeinél, nem különben műveltségi viszonyainál fogva — az *egyetemi oktatásra okvetetlenül szükséges kulturtényezők hiányában* — még nem vindikálhatja magának és nem erőszakolhatja ki, a nemzeti közvéleményre való és jogosnak látszó hivatkozásával a harmadik egyetemet, *így a harmadik egyetemnek az alföld fővárosában való felállítása csak a rokonérzés kifolyása lehet, de nem a tárgyilagos igazságé.*

A mi a másik vetélkedő várost, *Kassát* illeti, készséggel ismerjük el lakosainak műveltségét, előnyös földrajzi helyzetét és más számbavehető kulturtényezőit, de *ez idő szerint* még aligha teljesíthetné ama jelentős missiót, melyre egy-két évtized múlva észak-keleti Magyarországon bizonyynyal hivatva lesz.

Pozsony előnyös földrajzi fekvése, kulturtényezőinek nagy száma, lakosainak a humanismus iránt kifejtett élénk és finom érzéke, a tudományosság, művelődés és művészet minden ágában tanusított meleg érdeklődése és műízlése, továbbá a társadalmi élet és érintkezés simasága, egyaránt kellő biztosítékot nyújtanak arra nézve, *hogy a város értelmiségében meg vannak azon alapfeltételek,*

melyeket egy tudományos főiskola székhelyétől a nemzet nem csak méltán, de jogosan is elvárhat, *sőt megkövetelhet.*

Szegednek középiskoláin kívül alig van számbavehető közművelődési intézete, magasabb szellemi táplálékot csak nagyon is szórványosan nyújthat, *tudományos és népszerű felolvasások hiányában* a szellemi élet, és eszmecsere vajmi kis körre terjed, lakosainak sajátos társadalmi élete kevésbé képes az ifjúságban a művelt ízlést fejleszteni és a társadalmi simaságot megadni, szóval *a modern polgárosodást* előmozdítani.

A pozsonyi egyetem magvát *Trefort Ágoston* ezelőtt mintegy 8 évvel hintette el gróf *Eszterházy István* pozsonymegyei főispánhoz intézett nyílt levélben, melyben a hazai kultúra emeléséért oly nemesen gondolkozó minister határozottan kinyilatkoztatta, hogy *nemzeti képzést kíván nyújtani az ország északnyugati ifjúságának, egyszersmind alkalmat adni, hogy az ifjúság benn a hazában szerezhesse meg legmagasabb tudományos képzettségét,* s így a Felvidék ifjúságát a hazához kötvén, azt a hazának kívánja megtartani. Sőt mi több *Ő felsége a király is* kimondotta, hogy egy harmadik, esetleg *Pozsony* sz. kir. városában felállítandó tudomány-egyetem létesítése ügyében, a közoktatásügyi minister a minister-tanáccsal egyetértőleg tegye meg a kellő intézkedéseket.

Hogy *pénzügyi tekintetben* is mennyire meg lesz könnyítve a minister intentiójának megvalósítása, arról az általam tüzetesen felsorolandó kulturintézetek, melyek az esetleg Pozsonyban felállítandó harmadik egyetem alapját nagyon is jogosan képezhetik, mindenkit könnyen és alaposan fognak meggyőzni.

Pozsonynak ugyanis van 100 év óta fennálló *kir. jogakadémiája.* E történelmi és művelődési adatokban oly

gazdag s a budapesti egyetem után mindenkor leglátogatottabb főiskola, már fényes múltjánál fogva is termékeny csiráját képezi a harmadik egyetemnek, továbbá 1875 óta *külön bölcsészeti tanfolyama* is van, melyen újabb 1883. augusztus 10-kén 19,598. szám alatt kelt magas ministeri rendelet értelmében, a pozsonyi bölcsészeti tanfolyamon töltött évek, a középiskolai tanári vizsgálatnál teljesen beszámíttatnak. Ehhez hozzájárulnak a pozsonyi humanistikus és kulturintézetek is, mint legelső sorban az országos kórház, „Ferencz József“ gyermekkórház, az ujonnan épült nagyszerű szülőház, az ágost. hitv. evang. akadémia, s *közvetve* számtalan közművelődési tényező, mint a kir. főgymnasium, Lyceum, az állami nő-praeparandia, az állami felsőbb leányiskola, az állami főreáliskola, a kereskedelmi és vinczellér képző intézet, állandó művészeti kiállítás stb. mind meg annyi fontos elem, melynek létele egy egyetemi városnak bizonyos nagyon is *jelentős tényezőit* alkotja.

Minthogy Pozsonynak *már két fakultása van*, a bölcsészeti ugyan szervezésre vár, de számításba kell vennünk, mert királyi jóváhagyással nyílt meg, kérdés, hogy vajjon a pozsonyi országos kórház képezhetné-e, egy Pozsonyban felállítandó s orvosi karral ellátott egyetem alapját?

A pozsonyi m. kir. országos kórház belső berendezésre, czélszerűségre és tisztaságra nézve, nemkülömben impozáns külsejénél s azon kényelemnél fogva, melylyel benne a betegek elhelyezhetők, valódi mintaintézetnek tekinthető, melyhez hasonló az osztrák-magyar monarchia területén még mai napig is alig található. Az országos kórház 400 ágyra van berendezve s az orvostudomány fontosabb szakai szerint 5 főosztálya van, u. m. *belgyógyászati, sebészi, bőr- és bűjakórtani, szemézi és elmekórtani.**)

---

*) Lásd dr. Kanka Károly kórház-igazgató főorvos „a pozsonyi m. kir. országos kórház leírása“ című művét. Pozsony 1885.

Legujabban az elmekórtani osztály egy újabb szomszédos épülettel gyarapodott, mely 40 elmebeteg számára lesz berendezve.

Négy év óta működöm e kórházban, mint a belgyógyászati és elmekórtani osztályok s egyszersmind a bonczolások vezetésével megbizott főorvos s igaz lelkiismerettel állíthatom, hogy e kórház — *akár a betegek forgalmát, akár pedig a tetem anyagot tekintjük, — a betegségek olyan változatos és gazdag tárházát nyújtja, melyet Magyarországon Budapest kivételével egy város sem. A kórház betegeinek száma évenként átlagosan 4000, a holttesteké pedig 350. Ha esetleg Pozsonyban lesz az egyetem, akkor a beteg anyag biztonnyal megkétszereződnék. És éppen ezen nyomatékos oknál fogva, a pozsonyi m. kir. országos kórház a gyakorlati orvostudományok tanítására Magyarországon Budapest után az egyetlen és minden tekintetben alkalmas hely.*

Sőt mi több, ha az orvosi klinikák ezen országos kórházban lesznek elhelyezve — a mi másképen alig is képzelhető — a tanuló a gyakorlati élet szükségleteinek megfelelőleg sokkal több esetet észlelhet, mint talán Budapesten, hol a klinikák — a II-ik sebészi klinika kivételével — nem a nagy forgalmú és 900—1000 ágyra berendezett *Szt. Rókus* közkórházban vannak elhelyezve, hanem külön épített intézetekben, hol — ezek mai nap még közkórházi jelleggel nem bírván — korláttalan felvétel nincs.

Így a tanuló napról napra ritkább és tüzetes tanulmányozást igénylő eseteket lát, melyek a mindennapi élet követelményeit nemcsak hogy nem elégítik ki, de a tanárra és tanulóra nézve is egyaránt fárasztók és kimerítőek. De ha az orvosi klinikák egy nyilvános közkórházi jelleggel felruházott és hely létében korláttalan

felvétellel bíró országos nagy kórházban lesznek elhelyezve, úgy a tanuló nemcsak a szorosán vett tudományos és nehéz, de a gyakorlati életben előforduló heveny és könnyebb eseteket is megfigyelheti és tanulmányozhatja. Az általam felsorolt adatok *az orvosi sikeres tanítás érdekében olyan megdönthetetlen tényezők, a melyekkel Szeged évtizedek mulva sem fog rendelkezni.*

Szegednek a pozsonyi m. kir. országos kórház dús és változatos beteganyagával szemben, *csak egy* 123 ágyra berendezett kórháza van, melynek *beteg és tetem anyaga, a Szegedre kiküldött orvos-szakértő tanárok jelentése szerint is, az orvosi tanításra épen nem elegendő.*

Az országos kórház gazdag anyagán kívül igen alkalmas lesz szülészeti és nőgyógyászati tanulmányokra az ujonnan épült nagy szülőház, a gyermekgyógyászat tanítására pedig az évenként 600 beteg forgalommal bíró „Ferencz József“ gyermekkórház. A pozsonyi országos kórháznak *az orvosi tanításra szóló értékét fontossá teszi az a körülmény, hogy az elmebetegeknek önálló osztálya is van, 80—90 ágy. Az elmekórtan tanításának égető szükségét, az orvosi ügyekért melegen érdeklődő vallás- és közoktatási minister belátva, alig pár év előtt rendszerezített a budapesti egyetemen egy elmekórtani tanszéket a Szt. Rókus kórházban elhelyezett klinikával és egyet talán a jövő évben fog rendszeresíteni Kolozsvárott. Ezen tanszékek alapításával az orvosi tudomány tanítása Magyarországon ismét egy jelentékeny lépéssel haladt előre.*

A kórházi anyagon kívül figyelembe kell vennünk az orvos természettudományi társulatot és könyvtárát, továbbá természetrajzi gyűjteményét, melyet az illető társulat az egyetem számára szívesen átenged, meg a magyar nemzeti közműveltséget oly szép sikerrel terjesztő Toldy-kört. Vajjon a városi muzeum régiségtára nem szám-

bevehető közművelődési tényező-e? avagy az evang. lyceumnak 40,000 a kir. jogakadémiának 12,000 kötetből álló könyvtára s egyéb éremgyűjtemények, minőket egyetlen provinciális városban sem lehet találni, nem mozdítják-é elő a közművelődést.

Szóval, a tudományos kutatást számtalan segédeszköz éleszti, a *gyakori népszerű s tudományos felolvasások* komoly-ságra szoktatják az ifjúságot s elvonják a helytelen irányú zajos mulatságoktól s felébresztik benne az ember nemes hivatását, a tudás vágyat s megkedveltetik vele az ildomos magaviseletet. Nem minden ok nélkül tulajdonítok jelentőséget e nemes jellemjegyeknek. A mai társadalom fattyuhajtása s dologtalansága sehol sem domborodik ki annyira, mint az ifjúságban. A társadalom beteges mániája fogva tartja a kebleket s vajmi kevés azok száma, kik komolyan és munkálkodva élnek. Pozsonyban a *sivár erkölcsstelenség* nem vert gyökeret s az ifjúságot semmi sem vonja el a munkásságtól, sőt inkább a sokak által *csendesnek s holtnak* bélyegzett város, *már szoliditásánál* fogva is igen alkalmas a főiskolára. A szülők bizonyynyal aggodalom nélkül s megnyugvással küldhetik ide gyermekeiket, hol a szellemi munkásságnak és a gyakorlati életben *annyira szükséges társadalmi műveltség* elsajátításának nagy tere nyílik, az egészség veszélyeztetése s a *morális élet* kockáztatása nélkül.

Hát Pozsony kies fekvése, szép vidéke, egészséges levegője, kitünő vízvezeteki vize, ujonnan épült gyönyörű színháza stb. vajjon nem jőnek-e számításba?

Ha tehát a magas kormány Pozsony szellemi és anyagi előhaladásával együtt Felső-Magyarország *magyarosítására és a magyar állameszme megszilárdítására is lényeges súlyt fektet* — mit elmulasztani helyrehozhatatlan és sarkalatos politikai hiba volna — ugy ennek *csak egye-*

dül egy módja van, hogy t. i. okvetetlenül állítson Pozsonyban tudomány-egyetemet. Hiszen jelenleg nincsen az egész magyar hazában — Budapestet kivéve — hely, mely az egyetemnek minden tekintetben oly kedvező viszonyokat nyújthatna, mint épen Pozsony. Itt annyi tudományos intézet, sok művelt elem, továbbá egy valóban jól berendezett országos nagykórház, szülészeti intézet stb. van, mint sehol Magyarország vidéki nagyobb városaiban. E mellett szép és kis vidéke van s közel esik a világ-forgalomhoz, stb.

*
*
*

A fentebbiekben bebizonyítani törekedtem, hogy a mostani viszonyok között *Pozsony az egyetlen város*, a hol az új egyetem székhelye lehet, s szerfelett örvendek, hogy „*Az orvosképzés kérdéséhez*“ czimű magvas cikkeknek kitünő írója, szintén ugyanezen véleményben van.

A nemzettől függ most már, vajjon minden elfogultságtól menten s tárgyilagos okokra támaszkodva, megszavazza-e Pozsonynak a főiskolát? Annak a városnak, mely történelmi multjánál és jelentőségénél fogva méltó *jogczímet tart arra*, annak a városnak, mely erkölcsi és szellemi felsőbbség tekintetében is *felülmulja versenyző társait?*

A magyar nemzeti politikának sarkalatos elve, hogy az egész országot hassuk át magyar nemzeti szellemmel.

Vajjon Pozsony, mely az állami testnek oly jelentős része, nem várhatja-e el a nemzettől, hogy ráüsse nemzeti egyéniségének bélyegét, hogy itt a határszálen öntudatos politikát üzve, egy nagyszabásu főiskola keletkezzék, mely a Lajtán túlról magyar földre lépőnek *azonnal hirdesse, hogy a föld, melyen megállott, magyar.*

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Verhandlungen des Vereine für Naturkunde zu Presburg](#)

Jahr/Year: 1887

Band/Volume: [NF_6](#)

Autor(en)/Author(s): Vajna Gabriel Pavai

Artikel/Article: [Hol allitsuk fei a harmadik egyetemet? 1-18](#)